

Nitel Sosyal Bilimler/Qualitative Social Sciences

Yıl:2024, Cilt:6 Sayı:1
Year:2024, Vol:6 Issue:1

<http://10.47105/nsb.1422844>

Makale Türü/Article Type: *Araştırma/Research*

Atıf/Citation: Şendoğan, R. (2024). Türkiye’deki dizilerde hegemonik erkeklik kurguları: “Gelsin Hayat Bildiği Gibi” örneği. *Nitel Sosyal Bilimler*, 6(1), 100-125. <http://10.47105/nsb.1422844>

Türkiye’deki Dizilerde Hegemonik Erkeklik Kurguları: “Gelsin Hayat Bildiği Gibi” Örneği

^aRuveyda Şendoğan¹

^a*Yüksel Lisans, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, Türkiye*

Öz

Toplumsal cinsiyete dayalı rollerin inşası ve aktarımı kaçınılmaz olarak medya ile iç içedir. Geleneksel medya olarak adlandırılan televizyon, toplumsal cinsiyet rollerinin inşası, yeniden üretimi ve pekiştirilmesi açısından önemli bir konumdadır. Televizyonda yayınlanan diziler hitap edilen kitleye yönelik belli perspektifler etrafında şekillenmektedir. Başta kadın-erkek olmak üzere toplumun atfettiği toplumsal cinsiyet rollerinin sunuluş biçimi açısından önemli olan diziler, var olan ilişkiler bütününe doğrudan ya da dolaylı olarak şekillendirmektedir. Dizilerde kadına ve erkeğe yüklenen temsil biçimleri ise ataerkil sistemin sürekliliğini ve yeniden üretimini de desteklemektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı, Türkiye’de yayımlanan dizilerde kurgulanan erkekliğin toplumsal cinsiyete dayalı rolleri nasıl şekillendirdiğini, erkekliğin sınıfsal, cinsel anlamda nerede konumlandığını, rızaya dayalı ilişkilerin manipülasyonunun ne derece görünürlük kazandığını, aynı zamanda erkeklik temsillerinin kabulü ve cinsel şiddet, sembolik şiddet gibi olguların görünmez kalmasını ve aynı zamanda medyanın erkekliği nasıl yeniden üretildiği tespit edilecektir. Bu çalışmada örneklem seçiminde amaca yönelik örnekleme yöntemi, örneklem analizinde ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evreni Türkiye’deki televizyonda yayınlanan diziler olarak belirlenmiştir. Kurgulanan hegemonik erkekliğin görünür olması bakımından “*Gelsin Hayat Bildiği Gibi*” dizisi seçilmiştir ve bu dizinin olay örgüsü ve karakterler arasındaki bağlantıyı sağlayabilmek açısından ilk dört bölümü alınmıştır. Aynı zamanda dizinin güncel reyting oranları da göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda, Türkiye’de 2022 yılında yayınlanmaya başlayan “*Gelsin Hayat Bildiği Gibi*” dizisi tematik analiz yöntemi ve içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Bu çalışmada ataerkil toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirildiği, yeniden üretildiği ve sürdürüldüğü, erkekliğin ve şiddet olgularının bir arada kullanılması ile görünürlük kazandığı ve hegemonik erkekliğin öne çıkarıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, ataerki, hegemonik erkeklik, medya ve temsil, dizi.

¹**Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Ruveyda Şendoğan, sendoganr@gmail.com Orcid: 0009-0007-7653-7487

Gönderim Tarihi/Received: 20.01.2024

Kabul Tarihi/Accepted:25.06.2024

Yayımlanma Tarihi/Published: 30.06.2024

Hegemonic Masculinity Narratives in Turkish Tv Series: The Case Of “Gelsin Hayat Bildiği Gibi”

Extended Summary

The construction and transmission of gender roles in society are inextricably linked with media. Television, often regarded as traditional media, plays a crucial role in constructing, reproducing, and reinforcing gender roles. TV series, tailored to their target audience, shape societal perspectives, particularly concerning gender roles attributed to men and women. These series, significant in portraying gender roles, directly or indirectly influence the entirety of societal relationships. The representations of men and women in these series support the continuity and reproduction of the patriarchal system. Consequently, this research aims to explore how the masculinity constructed in Turkish TV series shapes gender-based roles, the class and sexual positioning of masculinity, the visibility of the manipulation of consensual relationships, the acceptance of male representations, and the invisibility of phenomena such as sexual and symbolic violence, as well as how the media perpetuates these representations of masculinity.

This study employs a purposive sampling method for selecting samples and a content analysis method for analyzing them. The research universe is defined as TV series broadcast in Turkey. To make hegemonic masculinity visible, the series "Gelsin Hayat Bildiği Gibi" was selected, analyzing its first four episodes to understand the storyline and character dynamics. The series' current ratings were also considered. Thus, "Gelsin Hayat Bildiği Gibi," which began airing in Turkey in 2022, was analyzed using thematic analysis and content analysis methods.

The findings of this study reveal that patriarchal gender roles are reinforced, reproduced, and sustained within the TV series. The visibility of masculinity and violence are highlighted, with hegemonic masculinity being prominently featured. The detailed analysis of "Gelsin Hayat Bildiği Gibi" underscores how media representations contribute to the perpetuation of patriarchal norms and the societal acceptance of gender-based violence.

The study's core analysis focuses on the following aspects:

Construction of Masculinity: The series portrays masculinity in a way that reinforces traditional gender roles, depicting men as dominant, strong, and often violent figures. This portrayal not only normalizes these traits but also aligns with the societal expectations of a hegemonic male figure.

Class and Sexual Positioning: The series situates masculinity within specific class and sexual contexts, often highlighting the superiority of male characters in terms of power and social status. This positioning further entrenches the idea of male dominance both economically and socially.

Manipulation of Consensual Relationships: The series showcases how male characters manipulate consensual relationships, which raises questions about the visibility and acceptance of such behavior. The portrayal of these manipulations often lacks critical scrutiny, making them appear as normal or justified actions within the storyline.

Acceptance of Male Representations: The analysis indicates a general acceptance of traditional male representations by the audience, which is reflected in the series' ratings and popularity. This acceptance is indicative of a broader societal endorsement of the values and behaviors depicted by the male characters.

Invisibility of Gender-Based Violence: Despite the prevalence of symbolic and sexual violence in the series, these issues often remain invisible or are downplayed within the narrative. This invisibility contributes to a lack of awareness and critique among viewers, perpetuating a cycle of unchallenged gender-based violence.

Media's Role in Reproduction of Masculinity: The study underscores the role of media in reproducing and reinforcing patriarchal values. By consistently portraying men in dominant and often aggressive roles, the series contributes to the societal normalization of these traits.

In conclusion, the analysis of "Gelsin Hayat Bildiği Gibi" reveals that Turkish TV series plays a significant role in shaping and reinforcing gender roles. The portrayal of hegemonic masculinity, the manipulation of relationships, and the invisibility of gender-based violence highlight the need for a critical examination of media content. Future research should focus on broader samples and include more diverse series to comprehensively understand the media's impact on gender role construction and societal norms. The findings advocate for more balanced and critical representations in media to challenge and change the entrenched patriarchal values in society.

Keywords: Gender, patriarchy, hegemonic masculinity, media and representation, series.

Giriş

Genelleyici bir alıntı kullanıldığında, erkekliğin kültürel imgelenişi, ‘kadınların üzerinde hakimiyet, erkekler arasında rekabet, saldırgan gösteriş, yırtıcı cinsellik ve çifte standart vurgulayan bir erkeklik ölküsü’ olarak özetlenebilir (Ergun, 2020, s. 200).

Erkek egemen sistemde erkekliği anlayabilmek, toplumsal eşitsizliğin daha açık biçimde anlaşılabilmesine de olanak sağlamaktadır. Bu nedenle erkekliği toplumsal cinsiyet adı altında tartışmaya açmak, kadın meselesini anlamlandırabilmek açısından oldukça önemlidir. Erkeklik çalışmalarına bakmak, eşitsizliğin çıkış noktasını oluşturan ataerkil değerleri sorgulama ve bu eşitsizliğin altında yatan motivasyonu görünür kılmakla beraber kadınların nasıl ikincil konuma itildiğini, baskılandığını, şiddete maruz kaldığını ve erkeğin kadın üzerinde hegemonik güç kurmasını hangi yollarla meşrulaştırıldığı ve aynı zamanda tüm ilişki ağında rızaya dayalı ilişkilerin nasıl şekillendiğini kavrayabilmemiz açısından önemlidir. Dolayısıyla var olan alanlarla erkeklik çalışmalarını birbirlerine eklemeyerek ataerkil kodları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve hegemonik güç ilişkilerini açığa çıkartmak mümkündür.

Toplumsal ilişkiler bütününe baktığımızda, kadının ve erkeğin belirli norm ve kurallar çerçevesinde hareket ettiği ve dayatılan kadınlık-erkeklik kalıplarıyla toplumsal yaşamlarını ve ilişkilerini sürdürdükleri görülmektedir. Kadın ve erkek olmanın gerekliliğini toplumsal ağ içerisinde kendilerine atfedilen değerleri öğrenerek ve sürdürerek içselleştirmektedirler. Literatürde kadın-erkek eşitliği çerçevesinde yapılan çoğu çalışmada kadına dair daha fazla çalışma olduğunu görmekteyiz (Bora, 2005; Butler, 2008, Zengin, 2020; Wollstonecraft, 2007). Ne var ki eşitsizliği anlayabilmek açısından erkeğe yüklenen anlamlar ve açıklamalar ikinci planda kalmıştır. Bununla beraber, kadına yönelik var olan ve sürdürülen eşitsizliği anlayabilmek için erkekliğin nasıl kurulduğu, nasıl devam ettirildiği ve nasıl hegemonik bir güç unsuruna dönüştüğünü de anlamamız gerekmektedir. Yapılan çalışmalarda dikkat çeken bir yaklaşım olan, erkekliğin tek bir erkeklikle sınırlı kalmadığı ve birçok erkeklik biçiminin var olduğunu, bunların toplumsal olarak nasıl kurulup devam ettirildiği ve aynı zamanda hegemonik üstünlük sağlamada nasıl ilişkiler bütününe ortaya çıktığına ilişkin yaklaşımdır. Aynı zamanda medya ve erkekliğin sunuluş biçimi de önemli bir yere işaret etmektedir. Erkeklik toplumsal yaşamda nasıl var oluyorsa medyada da o şekilde var olmaya devam etmektedir. Heteroseksüel, beyaz, kentli erkeklerin sık sık ekranlarda görüldüğünün altını çizmek gerekir. Bu erkekliğin medya aracılığıyla pekiştirilip izler kitleye sunulması hem toplumun isteklerinin bir yansıması olarak hem de bu erkeklik biçimlerini rol model alınarak yeniden üretimini sağlayan bir kesim yaratma çabasını göstermektedir. Dolayısıyla bu araştırmada, hegemonik erkeklik söylemine odaklanarak medyada erkekliğin nasıl temsil edildiği çözümlenmeye çalışılmıştır. Medya temsilinde sunulan konu, durum, olay ve düşünceler haberlerden paparazzilere kadar her tür medya ortamında

yeniden inşa edilir. Bu anlayışta temsil edilen, temsilin inşasını gerçekleştirenler tarafından kendi çıkarlar gözetmek amacıyla kurulur, oluşturulur ve belirlenir. Ortaya çıkan durum eski anlayıştan farklı olarak ya gerçek ya da saptırma olmaktan çıkarak, gerçeğin tümüyle yansıtılmasından tümüyle saptırılmasına kadar geniş bir yelpazedir (Erdoğan ve Alemdar, 2010, s. 309). Bu bağlamda, erkekliğin nasıl pekiştirildiği, toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl biçimlendiğini ve şiddetin nasıl ve hangi motivasyonlarla izleyiciye sunulduğu önemli bir etken olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında televizyon dizileri toplumsal ilişki biçimini yansıtan bir araç olarak çalışmasının önemli bir konumundadır.

Bütün bunlardan hareketle araştırmanın konusu ve amacı doğrultusunda, hegemonik erkekliğin televizyon dizilerinde nasıl temsil edildiği ve pekiştirildiği aynı zamanda ilişkilerin nasıl manipüle edildiği, şiddetin normalleşerek romantikleştirilmesi ve erkekliğin ön plana çıkartılması gibi pek çok konuya cevap aranmaktadır. Bu bağlamda 2022 yılında ekranlarda yayınlanmaya başlayan “*Gelsin Hayat Bildiği Gibi*” dizisinde kurgulanan hegemonik erkeklik biçimleri analiz edilmiştir. Bu bağlamda dizide kurgulanan erkeklik temsilleri içerik analizi yöntemiyle açıklanacaktır. Araştırmada nitel yöntemden faydalanılmasının sebebi, bu bağlamın deneyimsel ve esnek çalışmaya imkân sunması ve sosyal gerçekliğin anlaşılmasına yönelik daha geniş bir alan açmasıdır.

Araştırmanın birinci bölümünde, araştırmaya uygun görülen kavramlar ve kuramsal çerçeveye dair tartışmalar yapılmıştır. R.W. Connell, Pierre Bourdieu, Michel Foucault ve Stuart Hall ile ilişkili olacak biçimde tartışmalar sürdürülmüştür. R. W. Connell’ın “*hegemonik erkeklik*” kavramından yola çıkarak, var olan toplumsal, sosyal ve bireysel ilişkilerde tek bir biçimde erkeklik olmadığını, koşullara ve ilişkilere göre değişken ve farklı erkeklik biçimlerinin açığa çıktığı ve pekiştirildiği “*Gelsin Hayat Bildiği Gibi*” dizisinden bulgularla ortaya koyulacaktır. Dizideki sahnelerinde açığa çıkan şiddet biçimleri ve Pierre Bourdieu’nün “*sembolik şiddet*” ve “*eril tahakküm*” kavramlarıyla ilişkilendirilerek analiz edilecektir. Dizide aynı zamanda Michel Foucault’nun “*iktidar*” ve “*direnış*” kavramlarına ilişkin çözümlenmeler yapılacaktır. Erkekliğin temsil biçimi ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin dizilerde nasıl izleyiciye sunulduğu Stuart Hall’ün (2017) medya ve temsil çalışmaları ışında çözümlenecektir. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise belirlenmiş olan dizinin belirlenen 4 bölümü içerik analizi ile incelenmiştir ve sonuç kısmında ise ulaşılan bulgular değerlendirilmiştir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Toplumsal Cinsiyet (*Gender*), Cinsiyet (*Sex*) ve Ataerki

Toplumsal cinsiyet kavramı toplumsal olay, olgu ve durumlarla birlikte bu olguların cinsiyet farklılıkları ekseninde nitelendirilmesidir (Ergül Güvendi, 2023a). Doğuştan sahip olduğumuz biyolojik cinsiyetin dışında, toplumsal olarak kadına ve erkeğe atfedilen toplumsal cinsiyet kalıpları mevcuttur. Erkek ya da kadın olmak biyoloji dışında sosyo-kültürel bir inşa olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı, kişinin de ötesine giderek kadınlığın ve erkekliğin toplumsal norm ve

kurallar bütünüyle ilişkili olduğunu göstermektedir. “Heteronormatif düzene göre cinsiyet terimi, kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü ifade eder. Türkçe Sözlükte ise, üreme işinde bireye ayrı bir rol ve işlev veren ve erkek ile dişiye ayırt ettiren özellik, özel yaratılış olarak yer alır. Oysa erkek ve kadın olarak farklılığımız ve belirlenmemiz sosyo-kültürel bir olgudur. Bu da toplumsal cinsiyet olarak tanımlanabilir” (Saygılıgil, 2016, s. 6).

Genel bir biçimde ifade etmek gerekirse, cinsiyet bireyin bedensel olarak kadın ya da erkek olduğu ile ilişkiliyken toplumsal cinsiyet, bireylerin erkeklik ya da kadınlık kalıplarının anlamlandırıldığı, ideolojik, kavramsal ve deneyimsel biçimlere işaret etmektedir. Bu noktada, cinsiyet kavramından toplumsal cinsiyet kavramına geçişten söz edilmektedir. Biyolojik anlamda erkek veya kadın olmak, toplumdaki varoluşu ya da grupların içerisinde yer alabilmeyi tek başına etkilememektedir. Sosyo-biyoloji perspektifinden, kadın ve erkek arasındaki doğal farklılıklar doğuştan gelir ve bu farkların temel kaynağı biyolojik faktörlerdir; örneğin hormonlar, kromozomlar ve kalıtsal özellikler. Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin nedeni olarak, bu biyolojik özelliklerin rol oynadığı öne sürülmektedir (Giddens, 2013, s. 505).

Konuyla ilgili olarak Ann Oakley, "biyolojik cinsiyet" ile "toplumsal cinsiyet" arasındaki ayrımı yapan ilk feminist araştırmacılardan biridir. *Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum* (1972) adlı kitabında Oakley, "cinsiyet"i erkeklerle kadınlar arasındaki biyolojik farklılıklar (evrensel ve değişmez olduğu iddia edilen cinsel organlar ve üreme kapasiteleri), "*toplumsal cinsiyeti ise bu cinsiyetlerle ilişkilendirilen sosyal farklılıklar (çok çeşitli ve kültürel olarak değişkenlik gösterebilen "erkeklik" ve "kadınlık")* olarak tanımlamıştır (Messerschmidt, 2019, s. 51). Bu temel ikili ayrımın göreyse, cinsiyet (sex) biyolojik bir durumken, toplumsal cinsiyet (gender) kadınlık ve erkeklik normlarının sosyo-kültürel olarak belirlenmesini içeren bir kavramdır. Kısacası “Erkeklik ve kadınlıkla ilişkilendirilen tüm sosyal norm ve davranışlar toplumsal cinsiyet kavramı olarak nitelendirilebilir” (Ergül Güvendi, 2023b). Bireyin biyolojik cinsiyeti açığa çıktığı anda, toplumda var olan kurallar işlemeye başlamaktadır. Örneğin dişilik pembe rengeyle özdeşleştirilmişken erkeklik mavi renge temsil edilmektedir.

Sonuç olarak biyolojik anlamda sahip olduğumuz cinsiyetin dışında özenle hazırlanmış toplumsal cinsiyet kalıpları kendisini göstermektedir. Erkeklik genel olarak, sertlik, duyguları neredeyse hiç olmayan, kaba, kadını koruyan, sünnet, askerlik gibi erkeklığe geçiş ritüellerini kesintisiz yerine getirmiş ve bunun yanında ev, iş, eş ve çocuk edinmiş, evinin geçimini sağlayabilme kapasitesine sahip, kudretli bir oluşum olarak karşımıza çıkmaktadır (Arda, 2021, ss. 5-8). Buna karşın kadınlığa atfedilenlere bakıldığında daha nazik, sağduyulu, duygusal, kibar, sevecen ve erkeğinin eline her daim bakan, çocuk doğurmak ve yemek pişirmek gibi bakım emeğine yönelik işler ile özdeşleştirilmiş bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Bu atfediliş biçimleri erkek ve kadın arasında hiyerarşik bir düzene temel oluşturmakla beraber, kadını ikincil konuma yerleştirerek erkeğe tabi kılmayı da gerektiren bakış açısı

sunmaktadır. “Kadın cinsiyeti daha çok ev gibi özel alanda kalırken, erkek cinsiyeti dışarıda her türlü kamusal alanda kendini ifade eder. Çalışma yaşamından siyasete, sivil toplum örgütlenmesinden eğitime kadar her türlü kamusal alanda iki cins temelindeki bu görünüm toplumsal cinsiyet eşitsizliğini oluşturur” (Palabıyık, 2020, s. 227). Toplumun erkekten ve kadından beklediği birçok şey olduğu gibi bunların da devam ettirilmesi son derece önemlidir. Erkeklik ve kadınlık, bireyin dünyaya geldiği andan itibaren işlediğinden dolayı bunun devam ettirilmesi ve farklı kültürlerde farklı biçimlerde kendisini göstermesi ve yeniden üretmesi önemlidir. “Bu bakımdan toplumsal cinsiyet: toplum ve kültür tarafından inşa edilip biten bir durum değil, yeniden üretilen bir süreçtir” (Arda, 2021, s. 8).

Ataerki ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin oluşmasında başat rol oynamaktadır. Kadını erkeğe tabi kılma ve sömürünün temel sebebi olmakla kalmayıp bu eşitsizliğin sürekliliğini de beraberinde getirmektedir. Silvia Walby toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığını nasıl sürdürdüğünü sorguladığı “*Patriyarka Kuramı*” (*Theorizing Patriarchy*, 1990) adlı kitabında Walby, ataerkillik (patriyarka) kavram ve kuramını, “kadınların egemenlik altına alınmasının farklı boyutlarının derinliğini, yaygınlığını ve iç içe geçmişliğini ortaya çıkarmak için olmazsa olmaz” görür. “Walby’nin hem biyolojik determinizm hem de bireysel olarak her erkeğin egemen, kadının ise ezilen konumunda olduğuna açıkça vurgu yapan toplumsal yapı bağlamında kavramsallaştırdığı ataerkillik, “erkeklerin kadınlar üzerinde egemen olduğu, kadınları ezdiği ve sömürdüğü toplumsal yapılar sistemidir” (Koçak Turhanoglu, 2019, s. 6).

Ataerki kavramı daha çok aile kurumunun içerisinde babanın evin reisi olması ile temellenerek ortaya çıksa da toplumsal değişim ve dönüşümle birlikte daha geniş bir anlama vurgu yapmaktadır. Aile içinde egemen güç olarak babanın sayılması kadını ve kız çocuklarını babaya tabi kılmak, maddi ve manevi olarak babaya bağımlı olmaya ve ev içi emek süreçlerini üstlenmek şeklinde gerçekleşmektedir. Bu anlamıyla aile içindeki iktidarın temsiliyeti baba tarafından sağlanmakta, diğer aile üyeleri bu kurgunun bir parçası olarak var olmaktadır. Marshall (2005) “ataerki” kavramını tartışırken “babanın hakimiyetine” vurgu yapar. Bilhassa başlangıçta aile reisi ve erkeklik vurguları üzerinden şekillenen kavram, bugün genel olarak kadın üzerindeki erkek tahakkümünü ve bunun toplumsal veçhelerini yansıtan bir anlam taşımaktadır (Sığın, 2018, s. 52).

Kadının erkeğe tabi olması zamanla aile içindeki şekillenışten çıkarak, kamusal alana da sirayet etmiş; erkek ve kadın arasındaki hiyerarşinin ve erkeğin toplumsal iktidarının zeminini hazırlamıştır. Erkeğin hem özel hem de kamusal alanda üstünlüğü toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin göstergesi olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda kavram aile içindeki babanın hakimiyetinden kaynaklanan ve onu reddetmeyen hatta yansıtan bir şekilde genel olarak toplumdaki “erkek iktidarı sistemini ifade etmek için kullanılmıştır. Bu noktada ataerki kavramı esasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sistematik, kurumsallaşmış ve yaygın oluşunu vurgulamaktadır” (Kurt Topuz, 2019, s. 30).

Ataerkil bir toplumda; kadın çoğu koşul ve durumda denetime tabi tutulurken erkek bundan muafdir. Çünkü denetleme gücünü elinde barındıran erkektir. Bu anlamıyla kadın çoğu zaman erkeğe boyun eğmeye ve ataerkil normlara göre şekillenmeye zorlanmaktadır. Erkeğin her alanda ve durumda kadından üstün olması erkeği avantajlı bir konuma getirirken her türlü şiddet, baskı gibi mekanizmaların erkeğin elinde toplanmasına da olanak sağlamaktadır. Kadın üzerindeki bu hakimiyet, ataerki ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği çerçevesinde görünür olmuştur. Ataerkil düzenin varlığını sürdürmesi hem erkeğin hem de kadının bu düzeni içselleştirmesiyle mümkündür. Öte yandan ataerkinin kendini özel bir durum değil, bir norm olarak dayatması ve meşruiyetini, ispat etme ihtiyacı olmamasına borçlu olması durumunu Bourdieu “*eril düzenin gücü*” olarak kavramsallaştırır. Buna göre “Eril düzenin gücü, kendi haklılığını ispat etmeye yeltenmemesinde görülür: Erkek merkezli görüş kendini yansız gibi dayatır ve onu meşrulaştıracak söylemlerde dile getirilmeye ihtiyaç duymaz”. Dolayısıyla ataerkinin tanımlanması ve çerçeveselendirilmesi, toplumsal cinsiyet normlarına sıkıştırılmamış bir toplumsal yapının inşası için hayati önem taşımaktadır. Özetle ataerkil sistem aile içinden başlayarak toplumun her bir köşesine yayılmış ve kadını erkeğe her koşulda tabi kılarak ve denetime maruz bırakarak yerleşmiş ve yeniden üretilen bir sistem olarak anlaşılmalıdır.

Cinsiyete Dayalı İş Bölümü, Toplumsal Cinsiyet Roller ve Beden

Cinsiyete dayalı iş bölümü, biyolojik cinsiyetten ziyade toplumsal cinsiyet bağlamında şekillendirilen ve işlerin “kadınların yapabileceği” ve “erkeklerin yapabileceği” biçiminde tasnif edilmesine dayanan toplumsal norm ve düzenlemeleri içerir. Nitekim ataerkilliğin en iyi işlediği alanlardan biri, cinsiyetler arası iş bölümüdür (Yavuz, 2015).

Kadın antropologlara göre bu kavram, “İş bölümünün toplumsal cinsiyet ilişkilerinden kaynaklanan biçimidir; bu biçim tarihsel ve toplumsal olarak değişir. Ayırıcı özellikleri, erkeklerin öncelikli olarak üretim alanına, kadınların da yeniden üretim alanına tahsis edilmesi ve aynı zamanda da erkeklerin, daha yüksek bir toplumsal değeri olan işlevlere (siyasal, dinsel, askeri işlevler vb.) el koymalarıdır” (Hırata vd., 2015, ss. 87-88). İş bölümündeki farklılaşma, hiyerarşik bir toplumsal yapılanma oluşturarak kadın ve erkek arasındaki üstünlük problemini açığa çıkartmaktadır. Erkekliğe atfedilen işler bu anlamıyla daha “önemli” ve “geçerli” olurken kadınlığa atfedilen işlerse daha “basit” ve “değersiz”dir.

Cinsiyete dayalı iş bölümü, topluma ve içinde yaşanan koşullara göre değişiklik gösterebilen bir olgudur. “Bir toplumda veya bir sanayi dalında özel olarak kadın işi olan bir görev, başka toplumlarda veya sanayi dallarında tipik bir erkek işi olarak görülebilir” (Hırata vd., 2015, s. 88). Yanı sıra tarih boyunca, erkeklere atfedilen pek çok iş savaş dönemlerinde erkek nüfusun azalmasıyla kadınlar tarafından yerine getirilmiştir. Kadınların kimi durumlarda genel kalıplar ve roller dışında meşru biçimde hareket edebilmesi ve görevler üstlenebilmesi göstermektedir ki cinsiyete dayalı iş bölümü kurgusaldır ve toplumsal inşa süreçlerine dayanmaktadır.

Toplumda cinsiyete dayalı iş bölümünün filizlendiği ilk kurum genellikle ailedir. Burada kadın ev işleri, çocuk bakma ve yemek pişirme gibi bakım emeği olarak nitelendirilen işlerle ilgilenirken erkek daha çok hane dışında olarak, eve ekmek parası getirebileceği işlerde çalışan bir konumdadır. Aile içinde sadece anne ve baba ile sınırlı olmayan iş bölümü çocukları da kapsamaktadır. Kız çocukları ve oğlan çocukları arasında da görülen cinsiyete dayalı iş bölümüne göre, kız çocukların daha çok anne ile ev işlerine yönelmesi beklenirken, oğlan çocukların baba gibi dışarıdaki işlerde ve kamusal alanda faaliyet göstermesi beklenmektedir. Bununla paralel olarak kız çocukları için biçilen meslekler de erkeklere kıyasla daha “sakin” ve “kadınlığa” uygun işler iken, oğlan çocuklarının daha “sert” ve “erkeksi” işlerde çalışması beklenmektedir.

“Örneğin kız çocuklarına biçilen anne, ev kadını gibi roller düşünüldüğünde, bunlarla benzeşen rolleri üstlenebilecekleri hemşirelik, öğretmenlik, çocuk ve yaşlı bakıcılığı gibi sabır ve şefkat gerektiren mesleklere ve işlere yönlendirilmeleri söz konusu olmaktadır. Buna karşılık erkek çocuklarının daha çok polis, asker olmaya yönelmelerini ise erkeklere “uygun” olduğu düşünülen koruma, savunma gibi pratiklerin gerektirdiği fiziksel güç ve cesaret ile ilişkilendirerek anlamak mümkündür. Böylelikle gerek kadınların ve gerekse erkeklerin yaptıkları işlerde toplumsal cinsiyet ideolojilerinin yansımaları görmek mümkündür” (Bozkurt ve Akpınar, 2017, s. 18).

Kadın ve erkeğin aynı işi yaptığı durumlardaysa cinsiyete dayalı iş bölümü mantığı kendisini daha net ortaya koymaktadır. Konuyla ilgili yapılan sayısız araştırma göstermektedir ki, aynı işi yapan ve aynı iş yerinde çalışan bir kadın ve erkeğin terfi imkanları kıyaslandığında erkek su götürmez biçimde önde olmaktadır. Burada kadın -feminist literatürde yaygın olarak kullanılan ve- “cam tavan” olarak adlandırılan bariyere takılmaktadır. (Bozkurt ve Akpınar, 2017, s. 19). Bir yanıyla öğretilmiş bir süreci diğer yanıyla ise maddi koşulları ortaya seren bu kavram, kadınların iş yerlerinde yaygın olarak yaşadıkları ayrımcılığı ve erkeklerin lehine işleyen hiyerarşiyi nitelemektedir. Bunun yanında ücret, izin süresi, doğum süresi, evlilik gibi unsurlar kadınlar için sorun görülebilmektedir. Eşit işe eşit ücret alamama, doğum ve evlilik gibi kadın olmaya atfedilen bahaneler dolayısıyla terfi alama, izin süresi üzerinden mobbinge uğrama gibi sayısız şekilde ortaya çıkan iş yerinde cinsiyete dayalı ayrımcılık biçimleri, kadına ev içi emek rollerinin ve görevlerinin yakıştırılması ile meşrulaştırılmaktadır (Marangoz, 2019).

Cinsiyete dayalı iş bölümü, genel olarak toplumun cinsiyetlere atfettiği roller bağlamında şekillenir. Kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin çizdiği sınırlar ölçüsünde iş bölümüne dahil olmaları, erkek egemen sistemin organize ettiği hiyerarşik yapıyı ve toplumsal rolleri destekler ve yeniden üretir. Toplumsal olarak var olan güç ve iktidar ilişkileri de bu iş bölümü çerçevesinde sistemi geri besler. Bu durum toplumdaki bireylerin, toplumda “kadınlığa” ve “erkekliğe” atfedilen mevcut roller etrafında şekillenmelerini gerektirir. Toplumsal cinsiyet rolleri “...cinsiyet kalıp yargılarını ya da toplumun belirlediği cinsiyet farklılıklarını yansıtmak üzere kullanılır. Daha özelden, bu terim, geleneksel olarak

kadınla ve erkekle ilişkili olduğu kabul edilen rolleri ifade eder” (Dökmen, 2010, s. 29). Bu roller; bebeklikten ergenliğe, ergenlikten yetişkinliğe birey ile iç içedir. Toplumsal cinsiyet rolleri büyük ölçüde kültürel olarak aktarılıp yeniden üretilir. Davranışlara atfedilen “kadınsı” ya da “erkeksi” gibi sıfatlar ve bu çerçevede şekillenen toplumsal beklentiler, toplumsal cinsiyet rolleridir.

Bunun yanında toplumsal cinsiyet rolleri ile birey toplumsallaşma sürecinin de kaçınılmaz olarak bir parçası haline gelir. Toplumsal norm ve kurallar bireyleri nasıl ki rolleri ya da davranışları bakımından şekillendiriyorsa bedenleri de farklı mekanizmalarla şekillendirmektedir. Bu anlamıyla, toplumsal cinsiyet eşitsizliği bedenler üzerinde de kendisini gösterir. Örneğin, henüz anne karnındayken öğrenilen cinsiyet ile bebeğin ne renk giyineceği, hangi oyuncaklarla oynayacağı ya da hangi biçimde kıyafetler giyeceği belirlenmektedir. Dolayısıyla, doğumdan itibaren fiziksel bedenlerin toplumsal bedenlere dönüşmesi sürecinde toplumsal cinsiyet, en önemli etkenlerden biri olmuştur (Güneş, 2015, s. 154). Dolayısıyla çocuk yaşta öğretilen toplumsal cinsiyet rolleri, kız ve erkek çocuklarının farklı şekilde kurgulanmış beden algılarına sahip olmalarına ve bedenleriyle farklı ilişkiler kurmalarına sebep olur. Kız çocuklarına yürüme, oturup kalkma gibi kurallar öğretilirken bile zarar görmemeleri, kirlenmemeleri, elbiselerini yırtmamaları, bedenlerini göstermemeleri, yani bedenlerini sınırlayarak kullanmaları öğretilir. Toplumsal olarak öğretilen bedenselleşme süreci kadını kısıtlarken erkeğe ise bunun aksine geniş manevra alanı tanımaktadır. Erkek çocuğun, bedenini herhangi bir norm dahilinde sınırlandırmak zorunda kaldığı senaryolar oldukça kısıtlıdır. Hareketleri erkeklerin yaptığı gibi değil, kadınlara yakışacak biçimde nazik ve kibar şekilde yapmayı öğrenmiş olan kız çocuğu, kültürün ve dönemin ürünüdür. Dolayısıyla kız çocukları bedenlerini çekingen bir şekilde kullanırlar ve yaşları arttıkça bu çekingenlik de artar. Bununla beraber bu toplumsal inşa süreci, kadınların kendi bedenleriyle eksik ilişki kurmalarına ve çeşitli özgüvensizlikler geliştirmelerine sebep olmaktadır. Young, kadınların bedenleri ile sınırlı bir ilişki kurduklarını, kendilerini genellikle hareketin öznesi değil nesnesi olarak gördüklerini ve bunun nedeninin de toplumsal cinsiyete bağlı rollere göre toplumsallaşma olduğunu savunur (Güneş, 2015, s. 154). Toplumsal cinsiyet rolleri ile yetiştirilen bedenlerin nasıl görünürlük kazandığı da önemli bir diğer konudur. Kadınların daha masum, kibar, ince, “güzel” görünmeleri gerekirken erkekler çekici, kaslı, atletik, “yakışıklı” olmak uygun görülür. Kadının güzellikle erkeklerin ise yakışıklılıkla ilişkilendirildiğini gözden kaçırmamak önemlidir; nitekim kadın ve erkeğin “ideal” ve “makbul” kalıplara uymadıkları zaman dışlanma, aşağılanma ya da hor görülme ile karşılaşması oldukça olasıdır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri sadece nasıl olması gerektiğini işaret etmekle kalmaz, aynı zamanda bununla ilgili çeşitli mekanizmalar yoluyla “yaptırımlar” yaratır. Ancak günün sonunda unutmamak gerekir ki bedeni ve rolleri şekillendiren tüm mekanizmalar, tarihsel ve kültürel olarak inşa edilmiştir ve cinsiyetler arası iktidar mekanizmalarının ve hiyerarşinin devamlılığına çeşitli biçimlerde hizmet etmektedir.

İktidar, Direniş, Şiddet Biçimleri ve Eril Tahakküm

İktidar, salt siyasi ya da ekonomik alandaki ilişkilerden ibaret değildir. İktidarın gücü elinde bulundurmanın şiddeti kullanarak kişileri zapturapt altına almak olmayıp, şiddet ya da baskı mekanizması olarak düşünmek iktidarın kırılabilirliğini beraberinde getirecektir. Foucault'a göre iktidarın tek amacının baskılamak değildir; bunun aksine iktidarı yalnızca sansür, dışlama, engel, içe atma kipiyle tamamen negatif biçimde kurgulamanın, iktidarın kendisini çok dayanıksız kıldığını belirtmektedir (Özmkas, 2019, s. 100). Foucault "İktidar ilişkileri, toplumsal ağların bütününe kök salmıştır" (2016, s. 79) diyerek, kadın-erkek ilişkileri, aile, din, siyaset gibi pek çok ilişkide gözlemlenebileceğini iddia etmiştir. İktidarın Foucault için ne olduğuna Akay (2016) Foucault'un iktidar kavramını inceleme biçimiyle ilgili olarak; "İktidar nedir?" sorusu, Foucault için açıktır. İktidar bir baskı aracı değil, bir güçler ilişkisidir. İktidar ilişkilerdir. Bunlar aynı şey olmamakla birlikte birbirlerinin içine geçişlidirler. İktidar ilişkileri özneler arası ilişkilerin bütününe kapsar ve şüphesiz: Özne ve iktidarı birbirinden ayrı düşünmek olanaksızdır (Özmkas, 2019, s. 70). İktidar ilişkilerinde "direniş" de açığa çıkmaktadır. Foucault'a göre iktidarı direnişten ayrı düşünmemiz olanaksızdır. "İktidarın olduğu yerde, her zaman direniş vardır, biri ötekiyle iç içedir." ... Bir iktidar ilişkisi olduğu andan itibaren, bir direniş olasılığı da vardır" (2002, s. 285). Toplumsal, sosyal ve bireysel ilişkilerin bütününde kendisini gösteren iktidar ve direniş biçimleri, var olan şiddetle de ilişkilidir. Şiddet güçlünün, güçsüz üzerinde kurmak istediği iktidarı kolaylaştıran ve şiddete maruz kalan kişiyi sindiren, korkutan ve yoran bir eylem olarak düşünülmektedir. Şiddete maruz kalanların büyük çoğunluğu kadınlar, çocuklar ve hayvanlar olarak sıralanabilir. Aynı zamanda birden fazla şiddet biçimi ve uygulandığı andan itibaren altını çizmek gerekmektedir. Ataerkil toplumlarda şiddet kaçınılmaz olarak erkeğin başlıca baskılama ve denetleme silahıdır. Şiddet nitekim aile ortamında olmak suretiyle toplumsal ilişkilerin tümünde kendisini göstermektedir. Ailede şiddetin temelleri, erkeğin kadın ve çocuklara yönelik fiziki ya da sözel davranışları ile açığa çıkmaktadır. Aile içindeki şiddet özellikle çocukların şiddeti öğrenmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla çocuk toplumsal, sosyal ve bireysel ilişkilerde şiddetin yansımalarını ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Çocuk şiddeti içselleştirdiği için dışarıda şiddet gösterisi yapmaktan çekinmez. Şiddeti uygulayan hem psikolojik hem toplumsal ilişkilerden etkilenecek, şiddeti öğrenir, içselleştirir, kendine görev edinir ve uygular.

Şiddet salt fiziki olmayıp psikolojik, sembolik, cinsel, dijital ve hatta flört şiddeti biçiminde kendisini gösterir. Fiziksel şiddet, fiziki üstünlük gerektirmekle beraber salt kendi bedenini kullanarak değil şiddet uyguladığı anda orada bulunan eşyalar yoluyla da gerçekleştirilebilir. Cinsel şiddet ise kadın bedenini ve cinselliğini denetlemek ve kadını cezalandırmak amacıyla erkeğin kadının rızası olmadığı halde cinsel anlamda kadını zorlaması olarak nitelendirilebilir. Psikolojik şiddet, kadını sistematik olarak aşağılamak, küçük düşürmek, hakaret etmek ve kadının yetersizliğine dem vurmak gibi pek çok mekanizmayı içinde barındıran bir şiddet biçimidir. Ekonomik şiddet ise, maddi anlamda erkeğin kadını kendisine tabi kılma biçimi olarak düşünülebilir, kadını denetlemek, sınırlamak ve yönlendirmek açısından erkek için önemli bir şiddet biçimidir. Flört şiddeti ise, iki kişinin birbirini "çift" olarak

tanımlamasının ardından erkeğin, genç kadını kontrol etmeyi, denetlemeyi “hak” olarak görmesi, onun adına kararları vermek istemesiyle başlar ve devam ettirilir. Sembolik şiddet ise, manevi anlamda ve kadının ya da erkeğin şiddet biçimini içselleştirmesiyle var olduğu görülmektedir. Bu ilişki biçiminde, tahakküm altında tutulan birey kendisine dönük negatif tutum beslemesine ve eksikliklerin kendisinde olduğunu, kendisini değersiz bir varlıkmiş gibi düşünmesine yol açmaktadır. Aynı zamanda sembolik şiddet eril kodları besler ve yeniden üretir (Bourdieu, 1998). Kadınların farkında olmadan hükmedilmeye razı olmasıyla da kendisini yeniden üreterek varlığını korumaya devam etmektedir.

Hegemonya ve Hegemonik Erkeklik

Hegemonik erkeklik kavramı Gramsci'nin “Hegemonya” kavramından yola çıkarak geliştirilmiştir. Hegemonya güç ve bu gücün mücadelesi olarak tanımlanabilir. Hegemonya süreklilik ve bağımlı sınıflara içkin bir denetim sürecidir (Miliband, 1982, s. 76, akt. Ransome, 2010, s. 176). Hegemonik güç, her toplumda varlığını devam ettirmekte ve bireylerin ideolojilerini içine sinerek tahakküm sarmalını devam ettirmektedir. Bu bağlamda Gramsci'nin hegemonya kavramından hareket eden hegemonik erkeklik kavramı, ilk olarak Avustralya'daki liselerdeki toplumsal eşitsizlik üzerine yapılan saha araştırmasının raporlarında (Connell vd., 1982), erkekliklerin inşası ve erkek bedeniyle ilgili kavramsal bir tartışmada (Connell, 1983) ve Avustralya'daki çalışma politikalarında erkeklerin rolü üzerine yapılan başka bir tartışmada (Connell, 1982) yer almıştır (Connell ve Messerschmidt, 2005, s. 830, akt. Sığın, 2018, ss. 40-41). Hegemonya, kendilerine tabi bulunan bireyler üzerinde hak sahibi olmak ve bu süreci rızaya dayanarak gerçekleştiren bir mekanizmadır. Salt şiddet barındırmayan ama şiddetten bir ölçüde beslenen hegemonya rızanın üretildiği ve bu rıza çerçevesinde bireyleri denetim altına almaktır. Aynı zamanda hegemonik erkeklik sadece erkeğin kadın üzerindeki tahakkümünü değil, farklı erkeklikler üzerinde de nasıl tahakküm ilişkisi oluşturduğuna ilişkindir. Hegemonik erkeklik, toplumsal süreçler içinde idealize edilmiş bir erkeklik formunun devlet, kilise, medya gibi kurumlar vasıtasıyla nasıl tüm topluma yayıldığına işaret eden bir kavramdır. Hegemonik erkeklik, ‘Erkek olmanın anlamı nedir?’ ve ‘Bir erkek nasıl olmalıdır?’ sorularının yanıtı üzerinden yapılan bir mücadelenin sonucunda kazanılan konuma işaret eder.

Hegemonik erkeklik belli bir grubun, zor kullanarak değil, özel hayattan toplumsal alanlara uzanan bir yelpazedeki kültürel dinamikler yoluyla sağladığı toplumsal baskınlık kavramına göndermede bulunmaktadır. Hegemonik erkeklik formuna en uygun düşen erkek biçimi, fiziksel ve duygusal anlamda sert, dayanıklı, rasyonel, rekabetçi ve duygularını dışarı yansıtmayan bir erkeklik olarak karşımıza çıkar. Sığın'ın da ifade ettiği gibi; ‘Erkekler ağlamaz!’, ‘Erkek dediğin dayanıklı olur!’ gibi erkeği bir kalıba sokan ataerkil söylemler ‘farklı erkeklikler’ mümkün değilmiş gibi algılara yol açmaktadır (2018, s. 167). Dolayısıyla hegemonik erkeklik toplum tarafından kabul gören erkekliği yeniden üreten ve diğer erkeklik biçimlerini dışsallaştıran bir biçim olarak karşımıza çıkmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada, nitel yöntem ve teknikleri kullanılarak “Gelsin Hayat Bildiği Gibi” dizisinde kurgulanan hegemonik erkeklik temsilleri açığa çıkartılmak hedeflenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntem ve tekniklerinin kullanılmasının temel sebebi, nitel araştırma yönteminin deneyimsel ve esnek çalışma imkânı sunması ve sosyal gerçekliğe ilişkin anlamaya yönelik bilgi vermesi yönünden kullanışlı olmasından kaynaklanmaktadır. “Nitel araştırmacılar doğrusal olmayan bir yol izlerler ve doğal ortamın veya belirli bir kültürel- tarihsel bağlamın ayrıntılarıyla içli dışlı olmayı vurgular. Daha az standartlaşmış prosedür veya açık basamaklar kullanırlar ve çoğunlukla bir durum veya çalışma için hemen oracıkta teknikler geliştirirler” (Neuman, 2014, s. 260). Dolayısıyla nitel yöntem ve tekniklerinin seçilmesi hem araştırmacının mavera alanını genişletmektedir. Aynı zamanda Neuman’ın da ifade ettiği gibi (2014, s. 224); “Nitel araştırmacılar ‘olaylar ve bağlamın dilini konuşur. Toplumsal yaşamın doğal akışında ortaya çıkan olayların ayrıntılı incelemelerini yürütmeye vurgu yaparlar. Belirli toplumsal-tarihsel bağlamlara duyarlı olan özgü yorumlar sunmaya çalışırlar”.

Araştırmanın evreni ise Neuman’ın da belirttiği gibi (2014, s. 230), araştırmanın kapsadığı ve genelleştirilebileceği tüm birimler kümesi olasıdan dolayı Türkiye’deki yayınlanan televizyon dizileridir. Örneklem modeli olarak amaca yönelik örneklem modeli seçilmiştir. “Amaca yönelik örnekle araştırmacının son derece özel ve ulaşılması güç bir nüfusun olası tüm örnek olaylarını belirlemek için geniş yöntemler yelpazesi kullandığı raslantısal olmayan bir örneklemdir” (Neuman, 2014, s. 322). Aynı zamanda 2022 yılında Türkiye’de yayınlanan “Gelsin Hayat Bildiği Gibi” dizisinin ilk dört bölümü tematik analiz yöntemi ve içerik analizi yöntemiyle incelenecektir.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi ve tekniklerinden olan tematik analiz yöntemi ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Tematik analiz yöntemi, nitel verilerdeki kalıpları veya temaları tanımlama sürecidir. Veri analizinde araştırmacıya sistematik bir eleman sağlar. Tematik analiz, açık kelimeler veya kelime öbekleri saymanın ötesine geçer ve hem örtülü hem de açık fikirleri tanımlamaya ve açıklamaya odaklanır. Fikirler ya da temalar için geliştirilen kodlar, analiz için özet işaretleyiciler olarak ham verilerle uygulanır ya da ilişkilendirilir (Çarıkcı vd., 2024, s. 129). Tematik analiz yöntemi, esnek olduğu için araştırmacı sınırlı bir çerçevede değil, aksine daha geniş ve kullanışlı bir yöntemdir. Aynı zamanda verilerin temel özelliklerini ortaya çıkarmada oldukça elverişli imkanlar da sunmaktadır.

İçerik analizinin kullanılmasını sebebi ise film ya da dizilerin içerisinde kendisini gösteren ya da göstermeyen unsurlara ulaşmada sistematik bir usul sunması ve tekrara dayanan kelimelerin hangi amaç ve bağlamda kullanıldığını anlamayı kolaylaştırdığı için kullanılmıştır.

BULGULAR

Değerlendirmeler

“Gelsin Hayat Bildiği Gibi” dizisi 21 Temmuz 2022 Show TV de Gani Müjde senaristliğinde yayınlanmaya başlayan bir yaz dizisidir (Karvanlı ve Akpınar, 2022-2023). Dizi izleyicinin beğenisi üzerinde erken final yapmamıştır ve 25 Mayıs 2023 tarihinde yayınlanan 41. bölümle final yaparak sona ermiştir. Dolayısıyla yaz dizilerinin final yapma süresi göz önüne alındığında “Gelsin Hayat Bildiği Gibi” dizisinin izleyici tarafından beğenilmesi dizide temsil edilen erkekliğin ve diğer unsurların önemini arttırdığı için araştırmada kullanılmıştır.

Devamında “Gelsin Hayat Bildiği Gibi” dizisinin 21 Temmuz 2022 de yayınlanan 1. Bölümü, 28 Temmuz 2022 de yayınlanan 2. Bölümü, 4 Ağustos 2022 de yayınlanan 3. Bölüm ve son olarak 11 Ağustos 2022 de yayınlanan 4. Bölümü (Bütünlük açısından ilk dört bölüm izlenmiştir, tekrar eden veriler nedeniyle de 5. Bölüme geçilmemiştir) içerik analizine tabi tutulacaktır. “Gelsin Hayat Bildiği Gibi” dizisinin seçilmesindeki amaç, hegemonik erkekliğin temsili ve görünürlüğü açısından elverişli olmasından kaynaklanmaktadır. Bu dizi, yaz dizisi olmasına rağmen dizinin yüksek reyting oranlarından dolayı kış sezonunda da yayında kalmasından dolayı araştırmaya konu olmuştur. Dizinin ilk dört bölümünün seçilmesinin sebebi, okuyucunun ilgili bölümlerdeki olay kurgusundan kopmadan karakter takibi yapabilmesini kolaylaştırmaktır. Aynı zamanda ilk dört bölümle sınırlandırılmış olmasının sebebi ise verilerin kendisini tekrar etmeye başlamasından kaynaklanmaktadır.

Yukarıda sözü geçen dizi bağlamında ve çalışmada kullanılan teoriler çerçevesinde, araştırmanın ilk dört bölümüne yönelik içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan içerik analizi ve değerlendirmeler sonucunda elde edilen bulgular üç tema altında incelenmiştir. Dizide açığa çıkan şiddetin sıklığı ve biçimleri doğrultusunda, fiziksel şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet, dijital şiddet, flört şiddeti, sembolik şiddet ve ısrarlı takip kategorilerindeki şiddetlerin nasıl açığa çıktığı ele alınacaktır. Aynı zamanda, mevcut toplumsal cinsiyet kodlarının hangi koşullarda ve biçimlerde dizilerde sunulup izleyiciye aktarıldığı incelenecektir. Araştırmanın ana çerçevesini oluşturan hegemonik erkekliğin temsili de dizide nasıl temsil edilmektedir ve izleyiciye hangi biçimleriyle sunulduğu analiz edilecektir. Dizinin ilgili bölümlerinin analizi; şiddet biçimlerinin temsili, toplumsal cinsiyet kodlarının meşrulaştırılması ve hegemonik erkekliğin temsil biçimleri olmak üzere üç tema altında toplanmış olup, ilgili bulgular bu başlıklar altında değerlendirilecektir.

Şiddet biçimlerinin temsili

Derya- Aman neyse, sen benim kusuruma bakma ne olur. Her seferinde geliyorum, senin de canını sıkıp gidiyorum değil mi? Ama bütün bunları haketmediğini düşünüyorum Mert.

Mert- Düşünme ablam, düşünme. (1.Bölüm 21.53 dk.)

Şiddet biçimlerinin temsili, dizinin genel hatlarında belirgin ve çeşitli bir şekilde doğal diyalogların içerisinde ve gündelik hayatın bir parçası olarak sergilenmektedir. Bu açıdan karakterlerin

gündelik konuşmaları sayılabilecek ve hikâye aksının içinde çok da bir yer etmeyecek yerlerinde bile, kadınların kendilerine şiddet yoluyla dayatılmış düşünce kalıplarını kabul ettiğini görülmektedir. Bu sahnede Mert ve ablası Derya arasında geçen konuşmalar incelendiğinde, Derya Mert'i hapishanede ziyarete geldiğinde, üzgün ve özlem dolu olduğunu dile getirmektedir. Aynı zamanda Derya kendisini ifade ederken Mert'in 'canını sıkıttığını' da düşünmektedir. Burada görülen ilişki yumağı Bourdieu'nün "sembolik şiddet" kavramıyla açıklanabilir. Derya karakteri, doğrudan olmasa da dolaylı yollardan üzüntüsünün bir erkeği üzebileceğini ve gereksiz olabileceğini kabul etmiştir ve bunu aile içerisindeki ilişkilerinde de açığa çıkartmaktadır. Sembolik şiddeti biçiminin, tahakküm altında olanın farkına varmadan içselleştirdiği kalıplar ve davranışlar yumağı olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, Derya ve Mert'in arasında geçen diyaloglarda da "sembolik şiddetin" açığa çıktığı görülmektedir.

Songül- Ben mi İstanbul'a gidiyorum?

Müdür- Evet. Hep tayin istemiyor muydun İstanbul'a? Bir taşla iki kuş. Hem tanışımızın güvenliğinden emin olacağız hem de senin dırdırından kurtulacağım Songül. Amam ben gitmek istemiyorum dersin yerine başkasını da bulabilirim yani. (1.Bölüm 47.33 dk.)

Dizideki kadın-erkek arasındaki diyalogların biçimleniş ve sergileniş durumu; kadınları söz dinleyen, itaat eden ve belli başlı toplumsal kalıplar içerisinde hapsedmeyi hedefleyen bir dil biçimiyle yazılmıştır. Dil üzerinden başlayan bu iktidar arayışı, daha sonrasında kadının konumu üzerinde söz söyleme, seçenezsiz bırakma gibi bazı davranışsal eylemleri açığa çıkartmaktadır. Dolayısıyla kadını ya da erkeği sınırlandıran ve seçim alanını kısıtlayan bu davranış kalıpları ve sözel ifadeler toplumsal ilişkiler bütününde kendisini göstermesinin yanı sıra diziler aracılığıyla da izleyiciye aktarılarak yeniden üretilmesine zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda Yedi Emin emniyetteki itirafları karşılığında istediği yeni hayatını savcı, müdür ve Songül eşliğinde konuşurlarken Songül'ün çok dırdır ettiği müdür tarafından vurgulanmıştır. Müdür Songül'ün (yeni ismiyle) Sadi'yi koruması için İstanbul' a gitmesi ve aynı evde kalması akabinde evli rolü yapmalarını da dile getiriyor. Aynı zamanda Songül'e seçim hakkı tanıyormuş gibi görünse de sınırları belli bir biçimde Songül'ü buna mecbur bırakıyor. Burada yine müdürün -erkeğin- Songül -kadın- üzerinde nasıl bir iktidar kurduğu göstermektedir. Bu iktidar biçimiye yine rızaya dayalı bir biçimdedir. Burada Bourdieu'nün "sembolik şiddet" kavramının kendisini gösterdiğini de görmek mümkündür. Müdürün Songül'e yönelttiği "...senin dırdırından kurtulacağım Songül" ifadesi hem kadınları dırdırcı olarak temsil etmektedir hem de Songül'ün bu ifade karşısında sessiz kalması, dırdırcılığı içselleştirdiğinin bir göstergesi olarak açığa çıkmaktadır.

Melek- Esnaf olunca istediğimin peşine takılıp rahatsız edebiliyorsun yani

İlyas- Hayır. Yani öyle takılmak gibi değil yani. Konuşmak... (4.Bölüm 19.38 dk.)

Dizinin 4. Bölümünde Melek okuldan dönerken mahallenin esnafı olan İlyas onu takip eder. Burada bir şiddet biçimi olarak ısrarlı takip görülmektedir. Meleğin bunu fark etmesi ve aralarında geçen diyalog araştırmanın önemli bulgularından biridir. Aynı şekilde; takip, ısrarlı takip, taciz gibi konular erkeğin kadınlara ulaşmak için yaptığı ve yapmak zorunda olduğu bir durum olarak biçimlendirilmekte,

eşit bir diyalog gözlenmemektedir. İçerik analizinde dizide fiziksel şiddetin ağırlıklı olduğu buna ek olarak psikolojik şiddetinde kendisini sıklıkla gösterdiği görülmektedir. Aynı zamanda sahnelere baktığımızda, ağırlıklı olarak fiziksel şiddet erkekler arasında görülse de kadına yönelik fiziksel, sembolik, flört şiddeti ve ısrarlı takibin de bulunduğu sahnelere rastlamak mümkündür.

Hem dizilerde hem de gündelik yaşamda sıklıkla karşılaştığımız fiziksel şiddet; nedensel gücü şiddet aracına dönüştürmek büyük oranda kadının denetim ve kontrol altında tutulması ile eşgüdümlü bir biçimde gerçekleşiyor ise burada “fiziksel şiddet” ten söz edebiliriz. Fiziksel şiddet, fiziki üstünlük gerektirmekle beraber salt kendi bedenini kullanarak değil şiddet uyguladığı anda orada bulunan eşyalar yoluyla da gerçekleştirilebilir. Aynı zamanda dizide fiziksel şiddeti takip eden psikolojik şiddetin de görünürlüğü dizinin analiz edilen bölümlerinde açıkça görülmektedir. Dizideki kadın-erkek arasında geçen ilişkilerde görülen bir diğer şiddet biçimi ise flört şiddetidir. Bu şiddet biçimi, korkutucu ve kafa karıştırıcı bir deneyimdir. İki kişinin birbirini “çift” olarak tanımlamasının ardından erkeğin, genç kadını kontrol etmeyi, denetlemeyi “hak” olarak görmesi, onun adına kararları vermek istemesiyle başlamaktadır. Dizide sık görülmesine de sembolik şiddette görülmektedir. Sembolik şiddet, şiddete maruz kalan kişinin, bunu tam olarak içselleştirmesi ve eksikliğin zaten kendisinden kaynaklandığını dolayısıyla karşı tarafın eylemini hak ettiğini düşünmesi tam olarak sembolik şiddet biçimidir. Psikolojik şiddetten farklı olarak şiddete maruz kalanın bunu doğal karşılıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Dizide yine ısrarlı takibin de olduğunu görmek mümkün. İsrarlı takip kısaca, kadının kendisini güvende hissetmemesini ön koşul kabul eden ve kadını korkuya ve dehşete düşürecek her türlü tavır ve hareketi tekrar etmeye bağlı bir yöntemdir. Kısacası dizilerde şiddetin normalleştiği ve yaygınlaştığı görülmüştür. Bu şiddet biçimlerini izleyiciye aktarılması da şiddetin yeniden üretilmesine de sürdürülmesine zemin hazırlamaktadır.

Toplumsal cinsiyet kodlarının meşrulaştırılması

Bahadır- Kahveyi ben yapardım. Boşuna zahmet ettin.

Yedi Emin- Menengiç kavurup pişirmek bana zahmet değil, bilakis büyük zevk verir Bahadır. (1.Bölüm 1.04 dk.)

“Gelsin Hayat Bildiği Gibi” dizisinin 1.bölümüne bakacak olursak, sahne Sadi'nin (Yedi Emin) menengiç kahvesi yapması ile başlamaktadır. Bu sahne normalde bir kadının kahve yapmasından çok daha farklı biçimde sunulmaktadır. Gösterişli efektler ve havalı müzik aynı zamanda Sadi'nin keskin bakışları eşliğinde pişen menengiç kahvesi görülmektedir. Çalışmanın kavramsal çerçevesinde tartıştığımız üzere, toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü kavramları çerçevesinde değerlendirildiğinde, kahve pişirme bir ‘erkek’ tarafından gerçekleştirilmektedir ve bir erkeğin mutfakta olması, akabinde kahve pişiriyor olması toplumsal cinsiyet kodlarının dışında bir eylem olarak görülmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü göz önüne alındığında, erkeklerin genel olarak kahve pişirmesi beklenmemekte, bunun aksine kahve pişirmek ya da mutfakta olmak kadınlara atanmış bir rol olarak sergilenmektedir. Fakat burada Sadi karakteri kahve pişirirken sahnenin

son derece gösterişli, estetik ve afili verilmesi aslında “mafyatik” bir erkeğin kadına nazaran kahveyi daha iyi pişirebileceğini göstermektedir. İş bölümündeki farklılaşma, açıkça ortaya hiyerarşik bir yapılanma çıkartarak kadın ve erkek arasında üstünlük problemini de açığa çıkartmaktadır. Erkekliğe atfedilen işler bu anlamıyla daha önemli ve geçerli olurken kadınlığa atfedilen işlerse daha basit ve değersiz olarak algılanmaktadır. Aynı zamanda bu iş dağılımı toplumdan topluma değişkenlik göstermektedir. Dolayısıyla bu sahnede Sadi karakterinin kahve pişirmesi, erkekliğe aykırı olmayıp aynı zamanda var olan gücü ve iktidarı da yineleyen bir hatır. Yine toplumsal cinsiyet rollerinin açıkça işaret ettiği gibi bir mafya liderinin sert ve kaba olması beklenirken dizinin ilk sahnesinden kahve hazırlama sahnesiyle başlaması ilgi çekici bir noktadır. Kadına atfedilen rolün, erkek tarafından temsil edilmesi de aynı zamanda mafya olmasına rağmen kahve hazırlayabilen becerikli ve sempatik bir erkek olmanın önünü açan ve izler kitle açısından erkekliğin bu yönünü kabul etme noktasında daha ikna edici bir boyutta olmasını açığa çıkartmaktadır. Çalışmanın ana hattını oluşturan “hegemonik erkeklik” en nihayetinde bu sahnede görülmektedir. Sadi karakteri, hegemonik erkeklik formuna en uygun düşen karakterlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sahnede Sadi; sert, dayanıklı ve rasyonel biri olarak sunulmaktadır. Dolayısıyla tüm bu nitelikler hem erkekliğin yeniden üretilmesine ve sürdürülmesine zemin üretmektedir.

Sadi- Evlilik hayatının en güzel tarafı, eve gelince kapıyı anahtarla açmamak derdi sandalcı. Yaaaa, ne bilsin sandalcı sahte karımın işkolik polis memuru olduğunu? Neyse iyi oldu. Şimdi burada olsa ‘memur adam bu kadar nevale alır mı?’ diye bik bik ederdi. (2.Bölüm 40.48 dk.)

Sadi- Lan acıktım da ben. Ohoooo saat de gelmiş geçiyor. Ben işe koyulayım, zaten Songül Hanım gelip yemek yapacak ne sabrı var ne takati var ne de isteği var. (2.Bölüm 51.15 dk.)

Toplumsal yaşamda, kadına ve erkeğe atfedilen roller geniş bir alana yayılmıştır. Özellikle kadının ev içi ile ilişkilendirilmesi ve erkeğin de dışarıyla yani kamusal alanla ilişkilendirilmesi buna örnek olarak verilebilir. Kadınların genel olarak ev içinde olması, eşi işten geldiğinde kapıyı açması gibi belli kalıplar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temel dinamosu haline gelmiştir. Dolayısıyla dizide de kadının kamusal alanda görünür olması ve ev içi gibi sınırlı bir alanın dışına çıkıyor olması ironik bir biçimde eleştirilmiştir. 2. bölümde ilk dikkat çeken sahne Sadi’nin öğlen vakti eve geldiği sahnedir. Songül çalıştığı için evde yoktur. Dolayısıyla evde Sadi’ye kapıyı açacak kimse yoktur. Sadi’nin serzenişleri esprili bir dile sahip olsa da aslında kadının evde olmayışının ve cinsiyet rollerinin kadın ve erkek arasında nasıl dağıldığını ve şekillendiğini göstermektedir. Sahnenin devamında, Sadi coğrafya çalışırken acıktığını fark eder ve yemek yapmak için mutfağa gider. Burada yine diğer sahnelerde de bahsettiğimiz gibi Sadi’nin yemek yapma sahneleri oldukça mükemmel ve olağan üstü biçimde gösterilir. Aynı zamanda Songül’ün yemek yapmayışını vurgulayarak cinsiyet rolleri bir kez daha vurgulanmaktadır.

Sadi- Sağ olsun sahte karım ütülemediği için iş bana düştü.

Songül- Kadın olduğum için ben ütölemek zorundayım değil mi çünkü?

Sadi- Öyle bir şey demedim. Demagoji yapma. Öyle bir şey demedim estağfurullah

Songül- Dedin az önce işte

Sadi- Yapmayacağını söyleyen son dakikaya kalmazdık. Hem ben 20 yıldır kendi ütümü kendim yaparım, senden çok daha iyi yaptığıma da eminim.

Songül- Allah Allah!

Sadi- Ama şöyle bir şey var. Kafa ütülme konusunda eline hiç kimse su dökemez. (4.bölüm 38.12 dk.)

Yukarıdaki sahnede, ev içinde kadının ‘görevi’ sayılan ütü yapma eyleminin erkek tarafından yapılıyor olması, erkeklerin ‘kadın işi olarak’ kodladıkları işleri yapmak konusunda iyi olduklarını düşündüklerinde, kendilerini kadınların her gün yaptıkları işleri yılın tek bir seferinde daha iyi yapmış olduklarından dolayı övünürler dolayısıyla Sadi’nin ütü yapması ve akabinde ütüyü Songül’den daha iyi yaptığını ve Songül’ün zaten çamaşır ütülmesinden ziyade kafa ütülme konusunda başarılı olduğunu vurgulaması toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl şekillendiğini ve ikili ilişkilere manipülasyon ve mansplaining (Chapaux-Morelli ve Couderc, 2012; Kaya, 2023) gibi yöntemlerin dahil olduğunu göstermektedir.

“Gelsin Hayat Bildiği Gibi” Dizisindeki Kadın ve Erkek Karakterlerin Kişisel Özellikleri:

Duygusal, Fedakâr, Naif, Açık gözlü, Sert

Diziyi kadın ve erkek karakterlerin kişisel özellikleri bağlamında değerlendirdiğimizde, toplumsal cinsiyetin kadın ve erkeklere yüklediği özelliklerin açığa çıktığı ve dolayısıyla kadını duygusallık ve naiflikle, erkeği ise sert, duygusuz ve cesaretli olmakla özdeşleştiren toplumsal kabullerin dizide açık bir biçimde temsil edildiği görülmektedir. Aynı zamanda erkeğe yönelik bu kalıplaşmış davranış biçimlerinin sergilenmesi birer arzu nesnesi haline getiriliyor. Dolayısıyla gündelik yaşamdaki ilişkilerde ve toplumsal ilişkilerle iç içe geçmiş dizilerde kadının ve erkeğin yukarıda sözü geçen özellikler çerçevesinde sunulması bekleniyor. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet rollerinin de diziler aracılığıyla kadın ve erkek karakterlere atfedilen kişisel özellikleri ile pekiştirildiğini ve yeniden üretildiğini görülmektedir.

Aynı zamanda erkek karakterlerin özdeşleştirildiği sertlik, duygusuz görünme ve cesaretli olmaları hegemonik erkekliği açığa çıkartmaktadır. Sığın’ın üzerinde durduğu gibi, hegemonik erkeklik fiziksel ve duygusal anlamda sert, dayanıklı ve rekabetçi biçimde açığa çıkmaktadır. Kadınsı özelliklerde barındırmayan hegemonik erkeklik “erkekler ağlamaz”, “erkek dediğin dayanıklı olur” gibi kalıplarla ilişkilendirilerek erkek olmayı belli kalıba sokan ataerkil ideolojiyi sürdüren bir yapıdır (Sığın, 2018, s. 167). Kısacası erkeğe yüklenen anlam ve kişisel özellikleriyle pekiştirildiği görülmektedir.

Hegemonik Erkekliğin Temsil Biçimleri

Yedi Emin- Sayın müdürümün sorguya sekreteriyle beraber geleceğini önceden bilsydim en azından bir tıraş olurum. Kusura bakmayın. (1.Bölüm 39.48 dk.)

Dizide bir diğer sahne ise Yedi Emin emniyete teslim olduktan sonra emniyet müdürüne ifade vereceğini dile getirir. Müdür sorguya Songül’ü de beraberinde götürür. Burada Yedi Emin’in Songül’ün polis memuru olmayacağını ve oradaki rolünün ‘sekreter’ olabileceğine yönelik ifadeleridir. Polis memurluğunun güç ve sertlik ile ilişkilendirildiği, kadınsa bu özellikleri taşımaması

düşünüldüğünden dolayı polis memurluğunun kadın mesleği olarak görülmemesi, yine toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyete dayalı iş bölümünün kalıp yargılarının dışı vurumu olarak görülmektedir. Burada kadının temsil biçimi açıktır. Kadın polis memuru olamaz, olsa olsa sekreter olabilir. Çünkü polislik erkekliği ifade eden ve güç gerektiren bir meslektir. Bu sahnede Yedi Emin'in -yukarıdaki sahnelerde de vurguladığımız gibi- hegemonik erkekliğin en iyi temsilini göstermektedir.

“Gelsin Hayat Bildiği Gibi” Dizisindeki Kadın ve Erkek Karakterlerin Fiziksel Özellikleri: Kısa, Uzun, Kaslı, Sıksa

Dizide kadın ve erkek karakterlerin temsiline baktığımızda, erkeklerin çoğunluğunu beyaz tenli, orta boylu ve uzun boylu olduğunu görülmektedir. Dolayısıyla baskın karakterlerin fiziksel özelliklerinin bu biçimde temsil edilmesi izleyiciye dönük bir mesajı barındırmaktadır. Dizideki erkek karakterlerle özdeşim kuran izleyicinin, fiziksel özellikleri normal karşılayarak gündelik yaşamda beyaz tenli ve uzun boylu erkek tipini normal karşılamaktadırlar. Bu kategoriye uymayan erkekleri ise toplumun ve sosyal hayatın dışına itmektadırlar. Aslında burada hegemonik erkekliğin ve diğer erkeklik biçimlerinin nasıl açığa çıktığı da görülmektedir.

Kavramsal çerçevede üzerinde durduğumuz gibi; Hegemonik erkeklik, toplumsal süreçler içinde idealize edilmiş bir erkeklik formunun devlet, kilise, medya gibi kurumlar vasıtasıyla nasıl tüm topluma yayıldığına işaret eden bir kavramdır. Hegemonik erkeklik, ‘Erkek olmanın anlamı nedir?’ ve ‘Bir erkek nasıl olmalıdır?’ sorularının yanıtı üzerinden yapılan bir mücadelenin sonucunda kazanılan konuma işaret eder. İdealize edilen bu erkeklik formu toplumsal yaşamda insanlar arası ilişkilerde oldukça sık görülmektedir. Yukarıda da vurgulandığı gibi ‘Bir erkek nasıl olmalıdır?’ sorusunun cevabını dizi izleyiciye açıkça sunmaktadır. Bu bağlamda ataerkil düzende erkeğin temsil edilişi fiziksel özellikleri kapsamında da kendisini sürdürmeye ve yeniden üretmeye devam etmektedir. Bu bakımdan toplumsal cinsiyet: toplum ve kültür tarafından inşa edilip biten bir durum değil, yeniden üretilen bir süreçtir (Arda, 2021, s. 8). Dolayısıyla medya aracılığı ile dizinin de bu yeniden üretim mekanizmasına dahil olduğunu görmekteyiz.

Dizide kadın karakterlerin fiziksel özellikleri de belli standartlar içerisinde sunulmaktadır. Kadınların genelini orta boylu olduğu görülmektedir. Kadınların bedenlerinin erkeklere göre daha kırılgan ve hassas olduğunu yansıtmak içindir ki dizideki kadınlar genel olarak minyon ve kısa boylu, zayıf ve zarif biçimdedir. Dolayısıyla doğumdan itibaren fiziksel bedenler, toplumsal bedenlere dönüşürken toplumsal cinsiyet en önemli etkenlerden biri olmuştur (Güneş, 2015, s. 154). Kısacası, fiziksel bedenler toplumsal normlar çerçevesinde kurularak toplumsal bedenler haline getirilmektedir. Bununla ilişkili olarak, bedenlerin nasıl görünürlük kazandığı da önemli hale gelmiştir. Kadınların daha masum, kibar, ince, “güzel” görünmeleri gerekirken erkeklerinse çekici, kaslı, atletik, “yakışıklı” görünmeleri gereklidir. Kadının güzellikle erkeğin ise yakışıklılıkla da ilişkilendirildiğini gözden kaçırmamak gerekmektedir. Nitekim toplumsal kabullerce kadın ve erkek belli bedensel görünürlüğe

uymadıkları zaman dışlanma, aşağılanma ya da hor görülme ile karşılaşacaktır. Tüm beden ile ilgili mekanizmalar şüphesiz tarihsel ve kültürel olarak aktarılan ve süreklilik gerektiren bir durum olarak değerlendirilir.

“Gelsin Hayat Bildiği Gibi” Dizisinde Kırılğan Erkeklik

Vural- Ne sırtıyorsunuz lan yavaşak y****? Sabah sabah afyonumuz patlamamış zaten.

(O sırada Araz duvardaki resmi görür)

Araz- Lan, siz kime kelebek diyorsunuz lan, ecdadını s****. Kime? Kime diyorsunuz lan? Bırak! Bırak! Lan kime diyorsunuz?

Vural- Kimin yaptığı kabak gibi belli zaten, sakın ol.

Araz- Bırak.

Bora- Bana bak, herkes bize bakıyor. Herkes bize bakıyor, sakın ol. Tamam sakın ol.

Araz- Gidip hemen boya falan bir şey bulun. Kapatın şunu.

Sevda- Araz daha onlar kiminle uğraştıklarının farkında değil.

Araz- Gülmeyin lan. (3. Bölüm 34.28 dk.)

(Bir diğer sahne)

Sabo- Selam gençler.

Vural- Hayırdır Sebo? Ne bu haller?

Sebo- Ortalık çok karışıyor Vural.

Araz- Oğlum yekten söylesene ne oldu?

Sebo- Yeni yetmeler çocukları örgütlüyor.

Araz- Nasıl?

Sebo- Bahçede kopardığımız çocuğun yanına gitmişler.

Vural- Eeee

Sebo- Eee si Vural, lavuklar racon kesiyor bize. Burada kimse kimseye haraç veremez artık diye.

Bora- Bir şey çıkmaz abi ya. Takma bu kadar de yani böyle şeyler iyidir. Hani bilsinler kim olduğumuzu.

Vural- Bilmeseler de bildiririz zaten aslanım. Rahat ol. Bunların böyle sibobundan havasını alacaksınız. Daralıyor bunlar biliyorsun. Sivri sinek gibiler.

Araz- Ama mide bulandırıyorlar. Okuldakiler bunları bi bok zannederse karizmamız çizilir lan. (2. Bölüm 10.54 dk.)

Dizide erkekliğin temsili genel hatlarıyla “*hegemonik erkeklik*” biçiminde kendisini göstermektedir. En temel ifadeyle hegemonik erkeklik; fiziksel ve duygusal anlamda sert, dayanıklı, rasyonel, rekabetçi ve duygularını dışarı yansıtmayan, kadını özelliklerden kaçınan ve bu özellikleri yansıtmayan bir erkek figürüdür. Hegemonik erkek kimliği aile, okul ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla toplumda sürekli olarak dayatılmaktadır. ‘Erkekler ağlamaz!’, ‘Erkek dediğin dayanıklı olur!’ gibi erkeği bir kalıba sokan ataerkil söylemler ‘farklı erkeklikler’ mümkün değilmiş gibi algılara yol açmaktadır (Sığın, 2018, s. 167). Dolayısıyla yukarıdaki iki farklı sahnede de gördüğümüz gibi erkekliğin kırılğanlıkla ya da güçsüzlükle ilişkilendirilmesi, bu erkeklik biçimini benimsemiş ve gösteren erkek açısından sorunlu hale gelecektir. Gücünü ve statüsünü kaybetme korkusu erkeği daha

kırılgan hale getirecektir. Buna ek olarak ilk sahnede geçen 'kelebek' benzetmesi de naifliği ve inceliği, sert olan erkeğin gücünü zayıflatan bir durum olarak değerlendirilebilir. İkinci sahnede ise diğer erkeklerin varlığı mevcut ve sürekliliğini koruyan erkek gurubunun karizmasını çizeceğini ve dolayısıyla da var olan gücün, hâkimiyetin ve hegemonik üstünlüğünde kaybına işaretler bu da dizideki Araz ve arkadaşları, Mert ve arkadaşları ile girdiği rekabeti destekler niteliktedir.

“Gelsin Hayat Bildiği Gibi” Dizisinde Temsil Edilen Erkeklik Biçimleri ve Sıklığı

Dizide baskın olarak gördüğümüz erkeklik biçimi, hegemonik erkeklik biçimi olup ilişkilere baktığımızda (özellikle Yaver ve Sadi, Araz ve arkadaşları, Mert ve arkadaşları bağlamında) işbirlikçi erkeklik biçiminde oldukça sık çıkmaktadır. Yine dizide dış görünüşü ve naifliği ile diğer erkeklerden geri kalan ve ezilmeye, hor görülmeye müsait erkek karaktere yer verildiği görülmektedir (bkz. 2.bölüm Araz ve arkadaşlarının “tospik” dedikleri kişi arasındaki diyalog). Hegemonik erkeklik kısaca, Connell bu bağlamdan hareketle “hegemonik erkeklik” ile erkekliğin toplumsal ilişkilerde hâkim bir konumda olduğu kadınlarınca erkeklere tabi olduğu şeklindeki ataerkil sisteme gönderme yapmış olsa da sadece erkeğin kadın üzerinde kurduğu tahakküm ilişkisini değil aynı zamanda farklı erkek grupları arasındaki tahakküm ilişkilerinden de söz eder. Erkeklik dinamiğinin sürdürülmesi salt şiddet yoluyla değil aynı zamanda rıza mekanizmalarıyla da desteklenmektedir. Dolayısıyla hegemonik erkeklik zor ve iknayı aynı anda araçsallaştıran melez erkeklikler ve erkeklik pratikleri içerir. Dizide -yukarıda da değinildiği gibi- Araz'ın ve arkadaşlarının kendilerinden daha naif ve sessiz erkek gördüklerinde uyguladıkları psikolojik ve fiziksel şiddet görülmektedir. Burada hegemonik erkeklığe uyman ve madun erkeklik diye aldandırabileceğim bir diğer erkeklik biçimiye, toplumda kalıplaşmış olarak erkeğe atfedilen özelliklerin dışına taşan ve kadınsı özelliklerle ilişkili olan davranışları sergileyen erkeklik biçimidir. “Madun erkeklik” hiyerarşik olarak en alt basamakta yer almaktadır. Yine dizide erkek karakterler arasındaki ilişkiyi en iyi ifade edecek işbirlikçi erkeklik ise, işbirlikçi erkek diğer adıyla seyirci erkek, teoride hegemonik erkek gibi güçlüdür, rekabetçidir, onun gibi düşünür ve onun gibi olmak isteyen fakat bunu pratiğe yansıtmayan erkeklerdir. Dolayısıyla Yaver karakteri başta olmak üzere, Araz'ın arkadaşları ve Mert'in arkadaşları işbirlikçi erkeklığe örnek gösterilebilir.

“Gelsin Hayat Bildiği Gibi” Dizisinde “Erkeklığı” Pekiştiren Kelimeler ve Kullanım Sıklığı

Dizinin analiz edilen bölümlerinde açığa çıkan ilişkiler göz önüne alındığına, **lan, abi, ağa, eyvallah, kirvem, oğlum, ağam, herif ve kardeşim** gibi erkeklığe vurgu yapan kelimeler sıklıkla kullanılmaktadır. Aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere bu kelimelerin sıklıkla kullanımı aynı zamanda hegemonik erkeklığın de göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Şekil 2.

“Gelsin Hayat Bildiği Gibi” dizisi bölümlerde tekrar eden kelime bulutu

temsil edilen erkek ve kadın rolleri izleyicilerin gündelik yaşamlarını biçimlendirmede oldukça etkili bir güce sahiptir. Toplumda ortaya çıkan ilişkileri yansıtmaya ve aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden ürettiği televizyon dizileri Türkiye’de oldukça fazla olmakla beraber bu tür dizilere olan talep de aynı ölçüde fazladır. Dolayısıyla izleyici ve diziyi ortaya koyan mekanizma arasındaki ilişkinin çok boyutlu analizini yapmak var olan sorunlara ışık tutma açısından önemlidir. Aynı zamanda erkekliğin hangi biçimlerde ve koşullarda kendisini gösterdiğini anlamlandırmak için toplumsal ilişkilerle iç içe geçen medyanın bu erkekliği nasıl ürettiğine de bakmak gerekmektedir. Yine toplumda kadınlara yönelik eşitsizliği anlamlandırabilmek için eşitsizliğin faili olan -büyük ölçüde- erkekliği de mercek altına almak önemli bir husustur. Aynı zamanda popüler kültür ürünü olarak diziler, toplumsal cinsiyet ve hegemonik erkekliğin temsili konusu değerlendirilmeye oldukça açık bir konudur. Dizi de kullanılan müzikler kültürel çalışmalar bağlamında incelenebilir ve bu araştırma gençlik olgusu üzerinden de genişletilebilmek oldukça mümkündür.

Araştırmacıların Katkı Oranı/ Contribution Statement

Çalışmaya tüm araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır. / All researchers contributed equally to the study

Destek ve Teşekkür Beyanı/ Funding Statement and Acknowledgements

Araştırma kapsamında herhangi bir destekten yararlanılmamıştır. / This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Çatışma Beyanı /Declaration of Competing Interest

Çıkar çatışması bulunmamaktadır. / There is no conflict of interest.

Etik Onay/ Ethics Committee Approval

Etik kurul onayına gerek yoktur. / Ethics committee approval was not required for this study.

Kaynaklar

- Akay, A. (2016). *Michel Foucault'da iktidar ve direnme odakları*. Doğu Batı Yayınları.
- Arda, E. (2021). *Toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklığı tartışmak*. [Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Bora, A. (2005). *Kadınların sınıfı: ücretli ev emeği ve kadın öznelliğinin inşası*. İletişim yayınları.
- Bourdieu, P. (1998). *Eril tahakküm*. Bağlam Yayınları.
- Bozkurt, B., ve Akpınar, A. (2017). Bilişim sektöründe toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 17-28. <https://doi.org/10.26695/mukatcad.2018.8>
- Butler, J. (2008). *Cinsiyet belası*. Metis Yayınları.
- Chapaux-Morelli, P., & Couderc, P. (2012). *İkili ilişkilerde duygusal manipülasyon: Narsist bir partnerle yüzleşmek*. İletişim Yayınları.
- Connell, R. W. (1982). Class, patriarchy, and sartre's theory of practice. *Theory and Society*, 11(3), 305-320. <https://doi.org/10.1007/BF00211660>
- Connell, R. W. (1983). *Which way is up? Essays on sex, class and culture*. Allen and Unwin.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Toplum, kişi ve cinsel politika*. Ayrıntı Yayınları
- Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender & Society*, 19(6), 829-859. <https://doi.org/10.1177/0891243205278639>
- Çarıkcı, K., Meral, H., Berkil, S., Çalışır, A., Önala, L., ve Arslan, Ö. (2024). Nitel araştırmalarda tematik analiz. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 10(37), 127-140. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10509707>
- Dökmen, Z. (2010). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar*. Remzi Kitabevi.
- Erdoğan, E. ve Uyan-Semerci, P. (2021). *Toplumsal araştırma yöntemleri için bir rehber: Gereklilikler, sınırlılıkla ve incelikler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (2010). *Öteki kuram*. Pozitif Matbaacılık
- Ergun, Z. (2020). *Erkeğin yittiği yerde*. Notos Yayınları.
- Ergül Güvendi, N. (2023a). Moda ve reklam bağlamında "Nesne olarak kadın bedeni" dönemlere göre ilişkisel analiz. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* (15), 92-114. <https://doi.org/10.21733/ibad.126691>.
- Ergül Güvendi, N. (2023b). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında Türk kültüründe kadın: Kuramsal bir tartışma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 27(3), 551-564.
- Foucault, M. (2002). *İktidarın gözü*. Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2016). *Özne ve iktidar*. Ayrıntı Yayınları.

- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. Kırmızı Yayınları
- Güneş, F. (2015). Toplumsal yeniden üretim ve karşılığı ödenmeyen emek. *TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 15(57), 2-9.
- Hall, S. (2017). *Temsil: kültürel temsiller ve anlamlandırma uygulamaları*. Pinhan Yayınları.
- Hirata, H., Leborie, F., Doare, H. L. & Senotier, D. (2015). *Eleştirel feminizm sözlüğü*. Dipnot Yayınları.
- Karvanlı, N. ve Akpınar N. (2022-2023). *Gelsin Hayat Bildiği Gibi* [TV dizisi]. Necati Akpınar; BKM.
- Kaya, F. (2023). *Toplumsal ilişkilerde duygusal manipülasyon: "Dirty John: The Betty Broderick story" dizisi örneği* [Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Koçak Turhanoglu, F. A. (2019). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi*. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Kurt Topuz, S. (2019). Toplumsal cinsiyet ve iktidar. İçinde A. Altunoğlu (Ed.), *Toplumsal cinsiyet çalışmaları* (ss. 24-43). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Marangoz, H. (2019). *Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü ve işyerinde ayrımcılık: Kadın hemşireler örneği* [Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları
- Messerschmidt, J.W. (2019). *Hegemonik erkeklik: Formülasyon, yeniden formülasyon ve genişleme*. İçinde Ç. Günay- Erkol ve N. Yeşim Sünbuloğlu (Ed.) Özyeğin Üniversitesi Yayınları.
- Miliband, R. (1982). State power and class interests. *New Left Review*, 138(1), 57-68.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicel yaklaşımlar I- II*. Yayın Odası.
- Özmkas, U. (2019). *Biyopolitika: İktidar ve direniş Foucault, Agamben, Hardt- Negri*, İletişim Yayınları.
- Palabıyık, A. (2020). Pierre Bourdieu sosyolojisinde habitus, sermaye ve alan üzerine. *Habitus Toplum Bilim Dergisi*, (1), 1-22.
- Ransome , P. (2012). *Antonio Gramsci yeni bir giriş*. Dipnot Yayınları.
- Saygılıgil, F. (2016). *Toplumsal cinsiyet tartışmaları*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Sığın, A. (2018) *Televizyon reklamlarında erkekliklerin inşası: Değişmekte direnen temsil sorunsalı*. [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Sığın, A., ve Canatan, A. (2020). Connell'in "erkeklikler" teorisinde işbirlikçi erkek, madun erkek ve marjinal erkek: hegemonik erkekliğin kavramsal hegemonyası. *The Journal of Social Sciences*, 32(32), 163-175. <https://doi.org/10.16990/SOBIDER.4715>
- Walby, S. (2020). *Patriyarkal kuramı*. Dipnot Yayınları

Wollstonecraft, M. (2007). *Kadın haklarının gerekçelendirilmesi*. Türkiye İş Bankası Yayınları.

Yavuz, Ş. (2015). Ataerkil egemen erkeklik değerlerinin üretiminde kadınların rolü: Bir “erkek şehri” Trabzon örneği. *Fe Dergi*, 7(1), 116-130. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000136

Yıldırım, A.ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.

Yılmaz, E. (2021) *Türk sinemasında erkekliğin dönüşümü ve erkeklik krizinin görünümleri*. [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi]

Zengin, A. (2020). *İktidarın Mahremiyeti İstanbul'da Hayat Kadınları, Seks İşçiliği ve Şiddet*. TAV Publishing.